

Służba wojsk. i definicja duchownego- uchw.SN 6V92

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Karna z dnia 6 maja 1992 r. (I KZP 1/92)

1. Duchownym w rozumieniu art. 47 ust. 1 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Tekst jednolity: Dz. U. 1992 r. Nr 4 poz. 16) jest osoba należąca do Kościoła Katolickiego lub innego Kościoła albo związku wyznaniowego, która wyróżnia się spośród ogółu wyznawców danej religii tym, że powołana została do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego.

2. Za duchownego w rozumieniu tego przepisu nie może więc być uznany każdy członek Towarzystwa Biblijnego i Traktatowego - Zarejestrowany Związek Wyznania Świadków Jehowy w Polsce – lecz tylko ten, który odpowiada kryteriom określonym w pkt 1.

Sąd Najwyższy w sprawie Andrzeja S., oskarżonego o przestępstwo określone w art. 240 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Tekst jednolity: Dz. U. 1992 r. Nr 4 poz. 16), po rozpoznaniu przekazanego na podstawie art. 390 § 1 kpk przez Sąd Wojewódzki we Wrocławiu, postanowieniem z dnia 17 grudnia 1991 r., a przez skład zwykły Sądu Najwyższego na podstawie art. 390 § 2 kpk składowi siedmiu sędziów (w tym trzech sędziów z Izby Wojskowej – § 27 ust. 2 regulaminu Sądu Najwyższego), zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Jak należy rozumieć zawarte w art. 46a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej dodanym przez art. 74 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej pojęcie „duchownego”, a w szczególności, czy w świetle tegoż artykułu można uznać za duchownego także członka Zarejestrowanego Związku Wyznania Świadków Jehowy w Polsce?”

uchwalił udzielić odpowiedzi jak wyżej.

Uzasadnienie

I. Zagadnienie prawne zgłoszone w pytaniu Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu zmierza do dokonania interpretacji art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Tekst jednolity: Dz. U. 1992 r. Nr 4 poz. 16), stwierdzającego, że poborowych, którzy zostali duchownymi lub członkami zakonów (po profesji wieczystej), przenosi się do rezerwy. Powołany w pytaniu przepis art. 46a dotyczył tej ustawy w brzmieniu sprzed ogłoszenia jednolitego jej tekstu (obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 11 grudnia 1991 r.) i dodany został do ustawy przez art. 74 ust. 7 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 154).

II. Fakt, że omawiany tu przepis wprowadzony został do obowiązującego obecnie stanu prawnego ustawą regulującą stosunek Państwa do Kościoła katolickiego, zmusza w pierwszym rzędzie do rozstrzygnięcia kwestii, czy uregulowanie w nim zawarte odnosi się tylko do Kościoła katolickiego, czy też ma zasięg szerszy i dotyczy także innych Kościołów i związków wyznaniowych.

W tej materii stwierdzić trzeba, że uregulowanie to odnosi się nie tylko do Kościoła katolickiego, ale także do innych Kościołów i związków wyznaniowych o uregulowanej sytuacji prawnej.

Za taką tezę przemawia fakt uregulowania tej kwestii w ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, mimo że wobec duchownych Kościoła katolickiego kwestia ta została jednoznacznie wcześniej rozstrzygnięta w art. 29 ust. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W myśl tego przepisu duchowni po otrzymaniu święceń i członkowie zakonów po złożeniu profesji wieczystej zostają przeniesieni do rezerwy, nie są powoływani do odbywania ćwiczeń wojskowych w czasie pokoju, z wyjątkiem przypadku przeszkolenia, za zgodą biskupa diecezjalnego lub wyższego przełożonego zakonnego, do pełnienia funkcji kapelana.

Gdyby więc normę art. 47 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony

Rzeczypospolitej Polskiej odnosić tylko do duchownych Kościoła katolickiego, to stanowisko takie równoznaczne byłoby z przyjęciem, że ustawodawca dwukrotnie uregulował tę samą kwestię prawną.

Oznaczałoby to nieracjonalność działania ustawodawcy, a takiego poglądu w żadnym wypadku wyrazić nie można. Podstawową dyrektywą każdej wykładni prawa musi być reguła racjonalności procesu legislacyjnego.

Ponadto sama treść przepisu art. 47 wyżej wymienionej ustawy wskazuje, że art. 1 dotyczy także innych Kościołów i związków wyznaniowych, a nie tylko Kościoła katolickiego, skoro w ust. 2 określającym wyłączenia stosowania ust. 1 mowa jest o duchownych lub członkach zakonów, kościołów i innych związków wyznaniowych.

Tak więc podsumowując tę część wywodów należy stwierdzić, że uregulowanie zawarte w art. 47 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej odnosi się nie tylko do Kościoła katolickiego, ale także do innych Kościołów i związków wyznaniowych.

III. Pojęcie „*duchowny*”, obok wspomnianych poprzednio ustaw, występuje także w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 155), oraz w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz. U. 1989 r. Nr 29 poz. 156).

Jakkolwiek żadna z wymienionych ustaw pojęcia tego nie definiuje, to jednak używa go w takim kontekście werbalnym i funkcjonalnym, który dla wykładni nie jest — jak się wydaje — bez znaczenia. W pierwszej z tych ustaw mówi się o „*stanie duchownym lub zakonnym*” (art. 2 pkt 10), o „*kształceniu i zatrudnieniu duchownych*” (art. 19 pkt 5), w drugiej zaś o „*funkcji duchownych Kościoła katolickiego; funkcji duchownych innych Kościołów i związków wyznaniowych*” (art. 6).

Dokonując interpretacji pojęcia „*duchowny*” trzeba przyjąć istnienie minimum poprawności procesu legislacyjnego, co oznacza, iż niedopuszczalnym jest takie ustalenie znaczenia normy prawnej, przy którym określone zwroty traktowane są jako pozbawione normatywnego znaczenia. W tym wypadku chodzi głównie o zwroty „*zatrudniania duchownych*” i „*funkcji duchownych*”. Oba te sformułowania wskazują na szczególny status osoby duchownej w strukturze określonego Kościoła lub związku wyznaniowego. Osobę tę wyróżnia spośród ogółu wyznawców danej religii to, że powołana została do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego. Z tego też powodu pojęcie „*duchowny*” upodabnia się do zawodu, z czym z kolei wiąże się obowiązek ubezpieczenia przewidziany we wspomnianej wyżej ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych. Tak więc, nie każdy wierny lub członek związku wyznaniowego powołany do wykonywania czynności religijnych jest duchownym.

W prawie kanonicznym stwierdza się, że świeccy mogą być czasowo wyznaczani do funkcji lektora w czynnościach liturgicznych, mogą też wykonywać funkcje komentatora, kantora i inne, nie stają się przez to jednak duchownymi (por. Podręcznik prawa kanonicznego - ks. Edward Szafranowski, t. I, Warszawa 1985, str. 302). Z całą pewnością za duchownego nie można by uznać osoby świeckiej, której np. w ramach programu nauczania zasad religii w szkole powierzono obowiązki katechety.

Stanowisko, iż stałość w organizowaniu i sprawowaniu kultu religijnego stanowi element konstytutywny dla pojęcia „*duchowny*” w rozumieniu art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, doznaje wyraźnego wsparcia w ust. 2 pkt 1 powołanego przepisu. Przepis ten stwierdza, że uregulowania zawartego w ust. 1 nie stosuje się do duchownych wybieranych na określoną kadencję.

Pojęcie „*duchowny*” ma wyrazistą konotację leksykalną. Słownik poprawnej polszczyzny pod redakcją prof. Witolda Doroszewskiego — PWN, wyd. z 1982 r., określa pojęcie „*duchowny*” jako dotyczące kleru, a osobę duchowną jako synonim księdza. Z kolei Wielka Encyklopedia Powszechna — PWN wyd. z 1982 r. definiuje stan duchowny jako „*wyodrębniony stan obejmujący funkcjonariuszy kultu religijnego*” dodając zarazem, że pojęcie to powstało w prawie wyznaniowym, w którym odróżnia się duchowieństwo, czyli kler od wiernych.

Interpretacja normy prawnej musi uwzględniać dyrektywy wynikające z wykładni gramatycznej. Wykładnia ta zakłada, że ustawodawca używa słów w znaczeniu potocznym, co oznacza, że określonemu pojęciu wolno nadawać znaczenie odmienne od potocznego tylko wtedy, gdy wynika to wyraźnie z treści ustawy. Treść wspomnianych wyżej ustaw nie daje podstaw do przyjęcia, iż ustawodawca używając w nich pojęcia „*duchowny*” chciał nadać mu znaczenie odmienne od potocznego.

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania odwołuje się

wyraźnie do konstytucyjnej zasady równości wszystkich obywateli wobec prawa, a więc także równości praw i obowiązków obywatelskich. Czyni to przede wszystkim w preambule, zaś w art. 12 ust. 1 stanowi, że duchowni oraz osoby zakonne kościołów i innych związków wyznaniowych korzystają z praw i podlegają obowiązkom na równi z innymi obywatelami we wszystkich dziedzinach życia państwowego, politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego. Są oni w ramach obowiązujących przepisów ustaw zwolnieni z obowiązków „niemożliwych do pogodzenia z pełnieniem funkcji duchownego lub osoby zakonnej”.

Stałość w organizowaniu i sprawowaniu kultu religijnego, jako cecha wyróżniająca określoną osobę spośród ogółu wyznawców danej religii, jest tym elementem, który czyni niemożność pogodzenia pełnienia funkcji duchownego z obowiązkami wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Tekst jednolity: Dz. U. 1992 r. Nr 4 poz. 16).

Strukturę organizacyjną oraz zasady funkcjonowania Towarzystwa Biblijnego i Traktatowego — Zarejestrowanego Związku Wyznawców Świadców Jehowy w Polsce określa statut związku, w myśl którego, zorganizowani w lokalne zbory kierowane przez starszych zboru oraz w obwody i okręgi, członkowie związku w różnym pod względem zaangażowania i aktywności stopniu realizują cele związku. Wyraźnie w statucie zaznaczono rozróżnienie na pełnoczasowe i niepełnoczasowe głoszenie i nauczanie Słowa Bożego, uczestnictwo w stałej lub pomocniczej służbie pionierskiej czy też uczestnictwo w służbie misjonarskiej, może stanowić (przy braku zróżnicowania wyznawców na duchownych i świeckich), klucz do rozstrzygnięcia kwestii, czy określona osoba jest duchownym w znaczeniu wyżej scharakteryzowanym.

Nie można bowiem przyjąć, iż każdy członek Związku Wyznania Świadców Jehowy jest duchownym, albowiem stanowisko takie raziloby brakiem racjonalnie motywowanej i faktycznie istniejącej - jak wykazuje to status tego związku — dystynkcji w obrębie członków związku, przede wszystkim zaś pozostawałoby w jaskrawej sprzeczności ze wspomnianą wyżej zasadą konstytucyjnej równości praw i obowiązków obywatelskich dotyczących wszystkich obywateli bez względu na to, czy i do jakiego związku wyznaniowego należą.

Uznanie określonej osoby za duchownego w rozumieniu art. 47 ust. 1 powołanej wyżej ustawy wymaga zatem wnikliwego zapoznania się z zasadami funkcjonowania Kościoła lub związku wyznaniowego, one bowiem — w powiązaniu z całokształtem okoliczności konkretnego wypadku — pozwolą na stwierdzenie, czy osoba taka powołana została do organizowania i sprawowania kultu religijnego.

Z tych wszystkich powodów Sąd Najwyższy uznał za słuszne udzielić odpowiedzi jak wyżej.

[OSP 1992/11-12 poz. 247; OSNKW 1992/7-8 poz. 46; Wokanda 1992/7 str. 6]

(Publikacja: 30-08-2003)

Oryginał. (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2663>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie

prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl